

Gérard Roche

En mästertlig avhandling: *Counter-Trial* av Thomas R Poole

Denna artikel om Thomas Ray Pooles mästertliga doktorsavhandling om Deweykommissionens arbete¹ kan bara ge en blek bild av dess förtjänster och den rikedom som den kännetecknas av (disputationen, i historia, ägde rum i september 1974). Avhandlingen finns för närvarande bara tillgänglig på mikrofilm eller i fotokopia², men man kan konstatera att den fyller ett gapande tomrum i historieskrivningen under 1900-talet.

Författaren har till stor del använt sig av den öppna delen av Trotskijarkiven vid Harvard, som innehåller hundratals brev och dokument om processen och Trotskijs kamp för en internationell undersökningskommission. Han har även haft tillgång till arkiven i Tamiment Library³, där dokumenten från den Amerikanska kommittén för Leo Trotskijs försvar finns förvarade. Däremot har han inte haft tillgång till John Deweys arkiv, som ännu inte var iordningställt när han höll på med sitt arbete.⁴ En omfattande brevväxling och flera intervjuer med de medlemmar av försvarskommittén och den preliminära undersökningskommissionen som fortfarande är i livet bidrar med såväl värdefull information som en originell och levande bild av den imponerande strukturen i avhandlingen. Författaren har också lusläst ett drygt trettiotal amerikanska tidningar och tidskrifter: de stora tidningarna förstås, men också kommunistpartiets och de som gavs ut av ”Sovjetrysslands vänner” (*New Masses*, *Soviet Russia Today*, *Daily Worker*), publikationer som betecknades som liberala eller radikala (*The Nation*, *The New Republic*, V F Calvertons *The Modern Monthly*, socialistiska (*Socialist Call*) och trotskistiska (*Socialist Appeal*, *New International*).

Fördelen med hans tillvägagångssätt, och dess originalitet, består i att han utgår från Kirov-affären och andra rättegången mot Kamenev, i juni 1935, och att dessa sedan ledde fram till rättegångarna och de blodiga utrensningarna sommaren 1936. De oerhörda anklagelserna om sabotage och samarbete med Gestapo som riktades mot Trotskij och Leon Sedov, dömda i sin frånvaro, och mekanismerna bakom erkännandena analyseras minutiöst. Thomas R Poole skildrar också faserna i Trotskijs kamp för en internationell undersökningskommission. Detta utgör arbetets båda första delar. Den tredje delen ägnas åt kommittéerna för Leo Trotskijs försvar och den preliminära undersökningskommissionen i april 1937. I kapitel fyra och fem analyseras undersökningen som sådan och Trotskijs vittnesmål. I det avslutande kapitlet redogörs för pressens och arbetarrörelsens reaktioner på kommissionens arbete.

Tystad i Ibsens hemland

Från 1929, och framför allt efter Kirovaffären som han mästertligt plockar sönder i *Den stalinistiska byråkratin och mordet på Kirov*^{*}, förutsade Trotskij att byråkratin smidde nya planer och förberedde en än mer obarmhärtig repression. Men när hans norske värd Knudsen meddelar honom nyheten om rättegången mot Zinovjev-Kamenev blev han ändå häpen och skeptisk inför de oerhörda anklagelserna om samarbete med Gestapo. De lögnar byråkratin vältrimmade propagandaapparat sprider är så enorma att han skriver att ”det krävs en närmast fysisk ansträngning” för att frigöra hans ”tankar från GPU:s mardrömsliknande påhitt och

¹ Thomas Ray Poole, ”Counter-Trial. Leon Trotsky on the Soviet Purge Trials”, 746 sid, doktorsavhandling 1974 vid University of Massachusetts. [Nedan har tillagts en hel del noter. De flesta är onummerade och markeras med MF. I första delen handlar det främst om länkar till översättningar av i texten nämnda dokument]

² Marxistarkivet (MF) har avhandlingen i digital form, men är osäker på om det är OK att lägga ut den på nätet – av copyright-skäl – MF

³ Tamiment Library vid University of New York har även hand om Max Shachtmans arkiv.

⁴ John Dewey Papers, deponerade på University of South Illinois, innehåller bl a de brev Dewey skrev till sin hustru under tiden i Mexiko.

* På marxistarkivet: [Den stalinistiska byråkratin och mordet på Kirov](#) – MF

inrikta dem på frågan: hur och varför har detta varit möjligt?”⁵ Poole framhåller med fog att det var den inträngande analysen av den provokation som kokats ihop runt Kirovs döda kropp som fick Trotskij att börja fundera på en internationell kommission, där allmänt respekterade personer skulle få i uppdrag att undersöka mordet och den efterföljande repressionen. Det var på sätt och vis ett förstadium till den kommande undersökningskommissionen.

Men den norska regeringen förbjöd Trotskij att komma med minsta kommentar. Den hade gett efter för diplomatiska påtryckningar från Sovjetunionen och i stället bestämt sig för att internera honom. Efter att ha utsatts för en attack av Quislings fascister hamnade Trotskij ändå i rättsalen, men fick sköta sitt försvar bakom lyckta dörrar.*

Poole skildrar initierat stämningen på Sundby där Trotskij hölls internerad: den gamle kämpen ”går runt som ett lejon i buren”, som hustrun Natalja uttryckte det, utan direktkontakt med någon människa, utan rätt att skriva eller telefonera, utan medarbetare. Han var dömd till vanmakt, tystad i samma ögonblick som hans motståndare gick loss med alla till buds stående medel. Det var under denna dystra tid som han började en omläsning av Ibsen⁶, en favorit från ungdomsåren, och bättre kunde förstå den store dramatikers hat mot den ”protestantiska trångsynthet och det kompletta hyckleri” som den norska socialdemokratiska regeringen uppvisade mot sin fånge.

Under dessa förfärliga månader fanns bara två ljuspunkter: utgivningen av Leon Sedovs *Rödbok*,** den första offentliga uppgörelsen med rättegången, samt, den 18 december 1936, den oväntade nyheten att Mexiko var redo att visa de båda fångarna sin gästfrihet.

Asylen

Mitt under de febrila förberedelserna för den stora avfärden, i en atmosfär av hat och total isolering, avslutade Trotskij en artikel som fördömde dem som försvarade de polisiära intrigerna i Moskva, såsom engelsmannen Pritt och fransmannen Rosenmark, och som han gav rubriken *Skamligt!**** Han var fylld av oro inför den ovissa och farliga resan och skickade ett brev till sin son med följande kommentar: ”Jag vet inte om du kommer att få detta brev. Hur som helst kastar jag det som en flaska i havet.” Trotskij och Natalja gick ombord på oljefartyget Ruth och anlände till Tampico den 9 januari 1937. På båten hade det gamla lejonet åter vässat pennan och skrev där större delen av den bok som skulle heta *Stalins brott*.****

Man visste att kommittén för mänskliga rättigheter i New York gett den berömde mexikanske konstnären Diego Rivera⁷ i uppdrag att vända sig till Mexikos president Cárdenas⁸ med begäran om asyl för Trotskij.

⁵ Poole, *a.a.*, sid. 146.

* Trotskij's tal finns i svensk översättning: [Bakom lyckta dörrar](#) – MF

⁶ Den store norske dramatiker Henrik Ibsen (1828-1906) hade fascinerat den unge Trotskij och han hade också skrivit en artikel om honom. Haakon Meyer (1896-1989), som Trotskij lärt känna i Moskva på 1920-talet och som han återsåg i Norge, hade skänkt honom Ibsens verk på tyska. Det skulle bli hans favoritlektyr under interneringen i Norge. Trotskij talade särskilt om borgmästaren i pjäsen *En folkefiende* och jämförde denne med justitieministern Trygve Lie (1896-1968) i en ordväxling som han återger i sin bok *Stalins brott*.

** [Rödbok om Moskvarättegången](#) – MF

*** [Skamligt!](#) – MF

**** [Stalins brott](#) – MF

⁷ Diego Rivera (1886-1957). Den berömde mexikanske konstnären hade varit medlem av kommunistpartiet i Mexiko och dess centralkommitté. I slutet av 1920-talet hade han brutit med det och närmast sig högeroppositionen inom Komintern, som i USA då representerades av anhängarna till Jay Lovestone. 1936 hade Rivera anslutit sig till den trotskistiska organisationen i Mexiko.

⁸ Lázaro Cárdenas (1895-1970) hade deltagit i den mexikanska revolutionen och 1928 utnämns till general. Efter att ha varit guvernör och sedan minister blev han ledare för vänsterflygeln i regeringspartiet och vald till

T R Poole framhåller hur Amerikanska kommittén för Leo Trotskij's försvar agerade i denna fråga. Den hade bildats i oktober 1936 och dess sekreterare, George Novack⁹, hade kontaktat Anita Brenner¹⁰ i ärendet. Hon var journalist, etnolog, vän till Rivera och hade goda förbindelser med presidenten. Hon lyckades till Cárdenas vidarebefordra en begäran om asyl för Trotskij, undertecknad av John Dewey, Suzanne La Follette, John Dos Passos¹¹ och Diego Rivera.

Natalja, Frida Kahlo, Trotskij och Max Shachtman vid ankomsten till Mexiko i januari 1937
Vid ankomsten möttes Trotskij och Natalja av Frida Kahlo¹², hustru till konstnären som var förhindrad att närvara av hälsoskäl, Max Shachtman¹³, som de kände väl, och George Novack.

Mexikos president 1934. Det förefaller som om han i beslutet att bevilja Trotskij visum starkt påverkats av sin nära medarbetare och vän, generalen Francisco Múgica (1884-1954), som fungerade som mellanhand till Rivera och dennes kamrater.

⁹ George Novack (1905-1992), f d student vid Harvard, som arbetat inom den grupp intellektuella kring *Menorah Journal* som distanserat sig från stalinismen och närmast sig trotskismen. Novack var en av de få där som 1933 anslöt sig till den trotskistiska organisationen *Communist League of America*.

¹⁰ Anita Brenner (1905-1974) hade också tillhört gruppen kring *Menorah* och var journalist och etnolog. Också hon hade lämnat kretsen kring kommunistpartiet utan att ändå gå över till trotskisterna. 1933 gjorde hon en intervju med Trotskij.

¹¹ Om John Dewey, se nedan. Suzanne La Follette (1893-1983), journalist, redaktör först för den litterära tidskriften *The Freeman* och därefter *The New Freeman*. Typisk företrädare för "liberalismen" bland amerikanska författare. John Dos Passos (1896-1970), berömd författare som påbörjat den utveckling som skulle leda till att han distanserade sig från det kommunistparti han stått nära.

¹² Frida Kahlo (1910-1944). Gift med Diego Rivera men också själv en ytterst talangfull konstnär. Medlem av den trotskistiska organisationen i Mexiko.

¹³ Max Shachtman (1903-1972). Tidigare ledande inom kommunistpartiet, därefter inom *Communist League of America*. Besökte flera gånger Trotskij på Prinkipo under den tid han var en av ledarna för den trotskistiska

Under tågresan samtalade Trotskij med Novack och Shachtman om planerna på undersökningskommissionen, men han tog också upp utvecklingen bland radikala intellektuella i USA och Max Eastmans utveckling – denne hade nu blivit motståndare till den dialektiska materialismen.¹⁴

Rivera hade ställt ”Blå huset” till den utstöttes förfogande, men redan innan han hunnit installera sig där, vid det första mötet mellan de båda, gick det att skönja konturerna till det som skulle utvecklas till en turbulent relation. Poole beskriver dessa fullständigt olika giganter: Rivera, med en imponerande kroppshydda och som hans hustru kallade ”Carasapo” (Grodansiktet) och så Trotskij. Denne var imponerad av konstnärsgeniet och den engagerade målaren och ville göra honom till ”den intellektuelle förgrundsfiguren” inom Fjärde internationalen, dvs på samma sätt som Freiligrath inom Första internationalen och Maxim Gorkij¹⁵ inom Tredje.

De radikala intellektuella och Moskvarättegångarna

T R Poole ägnar stort utrymme åt reaktionerna inom arbetarrörelsen och bland intellektuella i USA. Han visar att folkfrontsstämningarna åstadkommit lika stora härjningar bland intellektuella i USA som i Europa. Han baserar sig till stor del på Eugene Lyons¹⁶ bok *The Red Decade* och beskriver hur de intellektuella som var anhängare av de liberala principerna om asylrätt och demokratiska rättigheter nu var delade i två läger. Många hade samma uppfattning som den som Waldo Frank¹⁷ gav uttryck för till Trotskij: ”Jag har svårt att tro att ni skulle vara lierad med fascisterna, men jag har också svårt att tro att Stalin skulle ha gjort sig skyldig till så groteska påhitt.”¹⁸ Andra, som Philip Rahv¹⁹ tog bestämt ställning mot polisintrigerna i Moskva: i en analys i *Partisan Review* om de intellektuellas reaktioner på Moskvarättegångarna skrev han att det egentligen handlade om ”rättegångar mot intellektet och mänskligt samvete”.²⁰

Poole anser att Trotskijns anseende i intellektuella kretsar i USA bara lett till en skärpning av de motsättningar som kommit i dagen i samband med rättegångarna. Efter sin korta vistelse i USA 1917 hade Trotskij bokstavligen fascinerat en del intellektuella där som John Reed, Raymond Robins och Max Eastman.²¹ Under 1930-talet hade många kända intellektuella lockats av Trotskijns personlighet, hans briljanta intellekt, hans syn på kulturen. Han nämner namn som Louis Hacker, John Dos Passos, Lionel Trilling, Edmund Wilson, Sidney Hook

fraktionen i socialistpartiet i USA.

¹⁴ Poole, a.a., sid. 165. Novack, ”Trotsky’s View of the Dialectical Materialism” i *Leon Trotsky: the Man and his Work*, New York 1964. Max Eastman (1893-1969) hade varit ledare för den pro-kommunistiska flygeln bland vänsterintellektuella i USA och stor beundrare av Trotskij, som han varit den förste att översätta i USA. Han var nu på väg att överge marxismen.

¹⁵ Ferdinand Freiligrath (1810-1876) hade samarbetat med Marx på *Die Neue Rheinische Zeitung* och varit medlem av Första internationalen. Maxim Pesjkov, alias Gorkij (1868-1936) hade med olika avbrott varit sympatisör till bolsjevikerna före Oktoberrevolutionen och var den stalinistiska Internationalens främsta namn på det intellektuella området.

¹⁶ Eugene Lyons (1898-1985), av rysk härkomst, journalist, korrespondent i Moskva i sex år. Boken *Assignment to Utopia* 1937 innebar en brytning med Stalins regim. Boken *The Red Decade* tillhör den antikommunistiska delen av hans författarskap.

¹⁷ Waldo Frank (1889-1967), avantgardistisk författare som gradvis närmat sig marxismen och var osäker på hur han skulle bedöma Moskvarättegångarna.

¹⁸ Poole, a.a., sid. 214.

¹⁹ Philip Rahv (1908-1973), författare och litteraturkritiker, hade just brutit med stalinismen och börjat närma sig Trotskijns idéer. [Rahv medverkade bl a i den inflytelserika litterära tidskriften *Partisan Review* – MF]

²⁰ Poole, a.a., sid. 214.

²¹ Poole, a.a., sid. 215-219. Novack, ”Radical Intellectuals in the 1930s”, *International Socialist Review*, mars-april 1968; Daniel Aaron, *Writers on the Left*, Oxford, 1977, sid. 163-164.

och John Chamberlain.²² Enligt Poole förkroppsligade Trotskij för dem ”det romantiska samboendet mellan teoretikern och handlingens man”, han var ”det gnistrande intellekt som klarade av att leda en segerrik armé”. Samtidigt som han var en symbol för deras ambitioner var han på samma gång en levande förebräelse för deras oförmåga att ”överbrygga den klyfta mellan tänkande och handling”, som gjorde dem handlingsförlamade. Och hade inte Mike Gold, en av kommunistpartiets främsta ”medresenärer” och knappast någon som går att misstänka för sympatier med trotskismen, skrivit att Trotskij ”sannerligen var en del av mänsklighetens ständiga legender, som Savonarola eller Danton”.²³

I *New Masses* applåderade man rättegångarna och attackerade Trotskij hämningslöst. Liberala tidningar som *The Nation* och *The New Republic* intog en mer tvetydig hållning. Ledarartiklar och andra artiklar gav ofta prov på stor förvirring och dessa båda ”fyrbåkar” för en hel generation slöt visserligen inte upp bakom anklagelserna i Moskva men drog sig samtidigt inte för att publicera artiklar av Duranty och Louis Fischer²⁴, där Moskvarättegångarna rättfärdigades. Den sistnämnde gick till och med så långt att han i *The Nation* skrev att den nya sovjetkonstitutionen öppnade en ny historisk epok och ett bevis för detta var ”den opartiskhet som kännetecknat den första rättegången”.

I mars 1938 gjorde Trotskij upp med detta i en artikel, där han gick till våldsam attack mot de båda veckotidningarna, som med anspråk på att ”spela rollen av orakel åt den liberala allmänna opinionen” hade tagit på sig ”den tristaste och mest skamliga rollen” i pressens historia. Han fördömde den empirism och det hyckleri som präglade artiklarna och påminde om att redan när John Reed hade anslutit sig till Lenins parti hade Walter Duranty ägnat sig åt att förtala revolutionen. Han påpekade att de flesta intellektuella inte börjat skildra Sovjetunionen förrän efter Thermidor och då framför allt fastnat i att ”revolution och reaktion är samma sak”. Han påtalade att de efter att öppet ha försökt leka ”Sovjetunionens vänner”, dvs ”GPU:s försvarsadvokater” hade de snabbt hamnat i ”filosofisk agnosticism” och avslutade med: ”Sedan återstod bara för dessa misslyckade orakel att fördela skuldbördan jämnt: 50 procent för bödlarna, 50 procent för offren.”²⁵

Kommittén för Leo Trotskijs försvar

Pooles arbete innehåller en intressant redogörelse för utvecklingen av den Amerikanska kommittén för Leo Trotskijs försvar. Vid sitt bildande hade denna kommitté mött ett betydande stöd från socialistpartiets sida, som redan den 28 augusti 1936 skickat ett telegram till sitt norska broderparti. I *Socialist Call* hade Norman Thomas²⁶ uttalat sig mot ”den fanatiska förföljelsen av trotskisterna” och för ”Trotskijs rätt att bli hörd av en specialkommission och få vittna”.

²² Om John Dos Passos, se not 11. Om John Chamberlain och Edmund Wilson, se not 29, om Sidney Hook, not 36. Louis Morton Hacker (1899-1987) och Lionel Trilling (1905-1975), båda akademiker vid Columbia University, f d medlemmar av gruppen *Menorah* och följde samma bana som den.

²³ Poole, *a.a.*, sid. 215-219. Irwin Granich, alias Michael Gold (1894-1967), dramatiker och romanförfattare, bohem med sympatier för anarkismen i ungdomen. Gjorde *New Masses* till ett redskap åt stalinismen.

²⁴ Walter Duranty (1884-1957). Under många år *New York Times* korrespondent i Moskva. Louis Fischer (1896-1970), Europakorrespondent för *The Nation*. Beträktad som specialist på Sovjetunionen. Båda var veritabla ”medresenärer” till kommunismen. Trotskij betraktade dem som kort och gott agenter för den stalinistiska propagandan.

²⁵ ”The Priests of Half-Truth”, 19 mars 1938, *Socialist Appeal* 16 april 1938. Originalen återfinns i Trotskij-arkiven, T 4333, 4334.

²⁶ Norman Thomas (1884-1968). Protestantisk präst och pacifist, f d presidentkandidat för socialistpartiet. Ledde där den centristiska flygel som var för ”trotskisternas” inträde utifrån uppfattningen att partiet skulle samla alla tendenser inom arbetarrörelsen.

I oktober 1936 anslöt sig Norman Thomas och Devere Allen²⁷, medlemmar av socialistpartiets verkställande utskott, till John Dewey, Horace Kallen, Freda Kirchwey och Joseph Wood Krutch²⁸ för att bilda en provisorisk försvarskommitté för Trotskij. I ett uttalande, daterat 14 oktober, satte de två mål för en sådan kommitté: att förse Trotskij med rätt till politisk asyl och skapa en internationell undersökningskommission. Man betonade att en anslutning till kommittén inte innebar någon uppslutning bakom Trotskijs åsikter och manade till snabba svar. En månad senare hade ett stort antal publicister, författare och journalister anslutit sig till den provisoriska kommittén, bl a E A Ross, Suzanne La Follette, John Chamberlain, Ben Stolberg, James Rorty, Edmund Wilson, James T Farrell och arbetarledaren Vincent R Dunne.²⁹

Kommunistpartiet reagerade häftigt på de första framgångarna. *New Masses* betecknade socialistpartiet som ”fullständigt söndermalt av den trotskistiska cancern” och satte *The Nation* under ett sådant tryck att Freda Kirchwey lämnade kommittén. En våldsam polemik utbröt, påhejad av *New Masses*. Louis Adamic³⁰ ifrågasatte beslutet – enligt honom klumpigt – att använda begreppet försvarskommitté, vilket han ansåg innebar uppslutning bakom Trotskijs åsikter och vägrade, i motsats till sin vän Stolberg, att tala om någon parallell med Dreyfusaffären. Titeln försvarskommitté hade i själva verket varit ett försök att anspela på en kontinuitet med andra försvarskommittéer, som de för Tom Mooney eller Sacco och Vanzetti³¹, där flera av medlemmarna medverkat på 1920-talet. Försvarskommittén för Trotskij är ett led i den liberala traditionen, skulle Dewey säga när han öppnade underkommissionens sammanträde i Coyoacán. Men detta gräl handlade i själva verket om mer än terminologi.

²⁷ Devere Allen (1891-1955), journalist, pacifist, lierad med Norman Thomas. Skrev 1934 socialistpartiets berömda ”Principdeklaration”, som tog ställning för klasskamp och proletariats diktatur och ledde till brytningen med socialdemokratiens ”gamla garde”.

²⁸ Horace M Kallen (1882-1974), jude av tyskt ursprung, filosofilärare och personlig vän till Dewey. Aktiv i kampen för demokratiska rättigheter, ledde fram till 1935 kommittén till försvar av de politiska fångarna. Freda Kirchwey (1893-1976), journalist, chefredaktör för *The Nation*, en av de ”medresenärer” till kommunistpartiet vars osäkerhet om Moskvarättegångarna var karakteristisk för tiden. Joseph Wood Krutch (1893-1970), teaterkritiker, medarbetare i *The Nation*. Bodde i Sovjetunionen 1928 och hade 1933 tagit ställning mot rättegången mot ingenjörerna vid Metro-Vickers.

²⁹ Edward Ellsworth Ross (1877-1951), framstående sociolog, professor vid University of Wisconsin. John Chamberlain (1903-1995), journalist och författare, medarbetade i *New York Times*. Benjamin Stolberg (1891-1951) av tyskt ursprung, tidigare vid Harvard, först sociolog, sedan journalist, specialist på arbetarrörelsen. James Rorty (1890-1973) hade stått nära kommunistpartiet och lett stödkommittén för William Z Foster vid presidentvalet 1932 i spetsen för ”yrkesverksamma”. Anslöt sig senare till gruppen kring A J Muste. Han var en skribent och journalist känd för sina insatser i kampanjer för demokrati. Edmund Wilson (1895-1970) var en av de mest kända amerikanska författarna. Beundrad för sin bildning. Han hade närmat sig marxismen och intresserade sig för Trotskijs idéer och person. James T Farrell (1904-1979), av irländskt ursprung, hade arbetat inom en rad olika yrken i Chicago innan han 1935 slog igenom som författare med trilogin *Studs Lonigan*. Han stod nära, om än inte medlem av, den trotskistiska rörelsen. Vincent Raymond Dunne (1899-1970) var tillsammans med sina bröder William, Grant och Miles en förgrundsfigur i det nybildade kommunistpartiet. En av grundarna av Vänsteroppositionen i USA. 1934 ledde han tillsammans med Farrell Dobbs den berömda strejken bland lastbilschaufförerna i Minneapolis.

³⁰ Louis Adamic (1899-1951), invandrad från Jugoslavien, frilansjournalist, skrev bl a 1931 en berömd artikel om våldet i USA, *Dynamite*.

³¹ Tom Mooney (1882-1942), fackföreningsledare, dömdes till döden 1916 men straffet omvandlades till livstids fängelse. Anklagades för att ha placerat ut en bomb som dödade nio personer, hävdade att han var oskyldig. Kampanjen för Tom Mooney pågick ända tills han frigavs 1939. Nicola Sacco (1891-1927) och Bartolomeo Vanzetti (1888-1927), invandrade italienska anarkister, dömdes till döden för väpnat rån och avrättades trots en kampanj som nådde långt utanför USA:s gränser. Under dessa kampanjer svetsades kommunister, ”radikaler” och liberaler samman.

Den 18 december 1936 anordnade kommittén ett offentligt möte på Hotel Center i New York, samma datum som Trotskij's norska visum skulle utlöpa. Över 3 000 fick plats i salen medan drygt tusen fick stanna utanför. Bland talarna återfanns Norman Thomas, James T Farrell, som fördömde de kommunistiska tidningarna – ”en röd press som blivit gul”, Herbert Solow³², som väckte enorm uppmärksamhet genom att läsa upp utdrag ur en artikel av Carl von Ossietzky, som satt fången i ett nazistiskt läger, om de första stalinistiska rättegångarna 1931.³³ Mötet avslutades med nyheten att Trotskij fått visum till Mexiko.

I januari 1937 meddelade trotskistiska *Socialist Appeal* belåtet att kommittén dragit till sig de flesta av de mest ansedda intellektuella i USA. Enligt Poole hade man i april samlat 82 namn.³⁴ Men de var utsatta för enormt tryck. Alla medel gick an: telefonsamtal tidigt på morgonen, hotelser, utpressning, mutor. Mauritz Hallgren skickade ett brev till kommittén om att han inte längre ville vara med och *New Masses* var inte sen att publicera det. Ett huvudtema i attackerna var att kommittén kontrollerades av trotskister eller deras sympatisörer, och det skulle Waldo Frank och Louis Adamic upprepa. Kommitténs sekreterare, trotskisten George Novack, bekräftar att många anti-stalinistiska intellektuella gått med i kommittén, men försäkrar att långt ifrån alla var trotskister.³⁵

Verkställande byrån bestod av Suzanne La Follette, Ben Stolberg, James Rorty, journalister, James Burnham och Sidney Hook³⁶, universitetslärare, och författaren James T Farrell. Det gick därför inte att tala om någon ”trotskistisk cell” i kommittén, även om det fanns ”ett starkt trotskistiskt inslag i sekretariatet” med Novack och hans närmaste man Felix Morrow.³⁷ De materiella frågorna svarade Pearl Kluger och Viola Robinson för.³⁸ Det mesta av den dagliga verksamheten sköttes av James T Farrell, Harold R Isaacs och Elliot Cohen.³⁹ Lokala kommittéer bildades och anordnade möten.

³² Herbert Solow (1903-1964), f d student vid Columbia University, begåvad journalist, en av de drivande bakom utvecklingen av gruppen *Menorah*. Besökte Trotskij på Prinkipo 1932 och tillhörde under en tid trotskistiska Communist League of America. Fortsatte att ha goda kontakter med trotskisterna och stod nära Carlo Tresca.

³³ Carl von Ossietzky (1889-1938), pacifistisk intellektuell och redaktör för den berömda *Die Weltbühne*. Redan innan Hitler kom till makten hade han dömts till hårda straff för att i sin tidning ha publicerat informationer om hemlig tysk återupprustning. Hitler lät överföra honom till ett läger som han inte skulle komma levande ur. Utdrag ur den artikel Solow läste upp på mötet publicerades i försvarskommitténs *News Bulletin*.

³⁴ Poole, *a.a.*, sid. 239. I sin rapport anger George Novack en siffra på 150 medlemmar.

³⁵ Poole, *a.a.*, sid. 246, något som också bekräftas av Novack. Denne nämner bland sympatisörerna till kommunistpartiet i början av 1930-talet namn som Clifton Fadiman, Sidney Hook, Lionel och Diana Trilling, Meyer Shapiro, Louis Hacker, Elliot Cohen, Herbert Solow och Felix Morrow. Morrow hade gått med i Communist League of America före Novack. Om utvecklingen bland gruppen judiska intellektuella runt *Menorah Journal*, se Alan Wald, ”The Menorah Group Moves Left”, *Jewish Social Studies*, 1976.

³⁶ Sidney Hook (1902-1989), filosof och lärare vid Columbia, tidigare lärjunge till Dewey, hade närmat sig marxismen under depressionsåren. Hade varit medlem av A J Mustes American Workers Party, men gick inte med i det Workers Party som bildades efter sammanslagningen med Communist League of America. Skötte förhandlingarna med ledningen för socialistpartiet i samband med att medlemmarna av WPUS anslöt sig till socialistpartiet.

³⁷ Felix Morrow (1906-1988), eg. Felix Mayrowitz, hade även han studerat vid Columbia. Tidigare sekreterare för NPLD (Non-Partisan Labor Defence) vars upplösning, för att inte ställa till problem i samband med inträdet i socialistpartiet, hade bekymrat många intellektuella som varit aktiva där. Det var orsaken till att Felix Morrow, som nämnts som trolig ansvarig för sekretariatet i försvarskommittén för Trotskij, fick dra tillbaka sin kandidatur efter starka protester från personer som Herbert Solow och Elliot Cohen, som kritiserade honom för nedläggningen av NPLD.

³⁸ Viola Robinson var hustru till Harold R Isaacs och hade följt med denne vid besöket hos Trotskij i Norge i augusti 1935.

³⁹ Harold R Isaacs (1910-1986), vistades i Kina som journalist mellan 1930 och 1935. Bröt med stalinismen 1934 och besökte året därpå Trotskij i Norge. Elliot Ettleson Cohen (1899-1959), utbildad vid Yale, på 1920-talet den egentliga drivkraften bakom gruppen *Menorah*; bröt med kommunistpartiet i maj 1933 efter att tidigare ha stött det i olika kampanjer.

Höjdpunkten i kommitténs arbete var ett massmöte på den gamla hippodromen i New York, där man planerat att Trotskij skulle medverka per telefon från Mexiko. Trotskij själv väntade sig att mötet skulle leda till bildandet av en undersökningskommission, eller embryot till en sådan. Men de 6 000 som trängdes på hippodromen den 9 februari fick aldrig höra Trotskij, förbindelsen hade förmodligen blivit saboterad. Bland talarna märktes George Novack, Roy Burt från socialistpartiet, Angelica Balabanov⁴⁰ och Max Shachtman, som efter midnatt avslutade med att läsa upp Trotskij's tal, som av försiktighetsskäl skickats i förväg.

Trotskij och försvarskommittén

Mötet hade blivit en framgång, men Trotskij var långtifrån nöjd och kritiserade livligt sina amerikanska kamrater för deras obeslutsamhet. T R Poole gör en lång redovisning av dessa problem: Trotskij befann sig i Mexiko sedan två månader och det hade fortfarande inte bildats någon undersökningskommission. Trotskij skrev till Suzanne La Follette för att få henne att inse att det brådskade.⁴¹ Han var orolig för att stalinisterna skulle utnyttja den lucka som uppstått och bilda en egen kommission. Han misstänkte Malraux, som då var på turné i USA, för att ingå i ett sådant projekt. Han gick in för att via mellanhänder försöka övertyga Dewey:

Jag förstår att Herr Dewey är tveksam till att kliva från de filosofiska höjderna och ner i de juridiska bedrägeriernas källare. Men Historiens förlopp har sina egna krav och obligat. Voltaire kopplade sitt namn till affären Calas, Zola sitt till Dreyfusaffären, och ingen av dem förminskade deras ställning inför Historien. Bedrägerierna i Moskva är tio, hundra gånger, tusen gånger viktigare än Calas- och Dreyfusaffären.⁴²

Trotskij anklagade också sina amerikanska kamrater, kritiserade dem för ”politisk svaghet” som gjorde kommittén handlingsförlamad och ”hotade att leda den in i en återvändsgränd”. Han hade hetsiga diskussioner med Shachtman, Novack och Solow och förebrådde dem kraftfullt för att under mötet på hippodromen inte ha presenterat åtminstone någon sorts lista över de första medlemmarna av undersökningskommissionen. Han kritiserade förslaget till ”stadgar” för kommissionen, som Solow försvarade, talade om att det bara var ”en rent formell syn, rent juridisk, icke politisk och icke marxistisk”. Han slog fast: man måste gå framåt, bilda en kommission ”även om den bara bestod av okända personer”. Han drev på sina kamrater: ”Inom två dagar måste man ha beslutat om att sända en underkommission till Mexiko.”⁴³

Deweykommissionen bildas

Trotskij fick till sist igenom sin vilja. Kommittéerna i Frankrike och Tjeckoslovakien gav klartecken för en internationell kommission. Pengar kunde uppbringas, först genom en donation på 5 000 dollar av Margaret De Silver⁴⁴ och sen en på 3 000 av Suzanne La Follette. Man lyckades dock inte få med två ansedda historiker, Carl Becker och Charles A Beard,⁴⁵ i

⁴⁰ Angelica Balabanov (1878-1965), född i Ukraina, emigrerade 1897, medlem av italienska socialistpartiet från 1900 och företrädde partiet i Andra internationalens kontor i Bryssel 1914. Deltog i Zimmerwaldkonferenserna. 1917 anslöt hon sig i Ryssland till bolsjevikpartiet, ingick i Sovjetunionens diplomatiska mission i Schweiz. Deltog vid grundandet av Kommunistiska internationalen, där hon var sekreterare några månader. Lämnade Ryssland 1922 och uteslöts ur bolsjevikpartiet. Ledde i exilen den ”maximalistiska” fraktionen och var drivande inom en samling organisationer som vägrade att ansluta sig till Andra eller Tredje internationalen. Installerade sig i USA 1935 och brevväxlade med Trotskij.

⁴¹ Brev den 15 mars 1937, Cannonarkivet, Library of Social History, New York. Poole, *a.a.*, sid. 237-248.

⁴² *Ibidem.* Poole, *a.a.*, sid. 284-289.

⁴³ Brev den 15 mars 1937.

⁴⁴ Poole, *a.a.*, sid. 289-293. Margaret De Silver (1890-1962), född Burnham, hade varit gift med Albert De Silver, grundare av American Civil Liberties Union. Efter dennes bortgång gift med Carlo Tresca. Hade en egen förmögenhet.

⁴⁵ Charles Austin Beard (1874-1947), en av grundarna av Ruskin College, undervisade vid Columbia till 1919. Ägnade sig därefter åt sina historiska arbeten, främst om USA.

kommissionen. De båda ansåg det vara materiellt omöjligt att bevisa Moskvas lögn. Men kommissionen bildades med John Dewey, Suzanne La Follette, Carlo Tresca⁴⁶, Ben Stolberg och sedan tillkom advokaten John Finerty⁴⁷, Otto Rühle, Francisco Zamora, Wendelin Thomas och Alfred Rosmer.⁴⁸ I allra sista stund gick också journalisten Carleton Beals med på att ansluta sig, efter påtryckningar av sin vän Stolberg.⁴⁹

Som T R Poole kan vi konstatera att det inte fanns någon ”trotskist” eller ”trotskistsympatisör” i kommissionen, kanske med undantag av Alfred Rosmer som bildat Vänsteroppositionen tillsammans med Trotskij, som han dock lämnat 1930. I själva verket var kommissionens majoritet politiska motståndare till Trotskij. Detta hindrade inte *The Nation* från att tala om dess partiskhet och fastslå att domslutet var klart redan på förhand. Thomas R Poole har liknande kritik. Att Tresca, som representant för arbetarrörelsen, var med var bra, men det fattades stora internationella namn på kulturens område som H G Wells, George Bernard Shaw eller André Gide, anser han. Att Charles A Beard tackat nej innebar en försvagning av kommissionens representativitet. Men George Novack ansåg att det under rådande omständigheter var den bästa som gick att få och att dess förtjänster framför allt bestod i den noggrannhet, höga krav och objektivitet som vittnesförhören skedde på.

Trotskij och Dewey

Det förefaller som om det var Sidney Hook som till sist lyckades övertyga John Dewey om att ta på sig ordförandeskapet för kommissionen. Samtidigt hade också James P Cannon och George Novack gjort ansträngningar på sitt håll. Men var det trycket från kommunistpartiet och ”Sovjetunionens vänner” som fick John Dewey att verkligen bestämma sig? Det är troligt. I varje fall ledde hans beslut till rena panikstämmningar i kommunistpartiet.

Dewey var ingen marxist. När han bestämde sig för att leda den preliminära undersökningskommissionen var det mindre för att försvara Trotskij än sina egna liberala antipatier mot stalinismen, som han ansåg höll på att plåga ihjäl världen. Han gick med på klasskampens existens, men avvisade bestämt tanken på proletariats diktatur och egentligen likställde han, precis som sin vän Kallen, stalinism med fascism och såg den som en naturlig utveckling av bolsjevismen.⁵⁰

Trotskij hyste respekt för filosofens moraliska och intellektuella resning och erkänsla för den roll Dewey var beredd att åta sig. Samtidigt ansåg han att Deweys filosofiska tänkande inte

⁴⁶ Om Tresca, se sid. 187.

⁴⁷ John F Finerty (1885-1967), advokat, specialist på järnvägsfrågor, ägnade sig åt demokratiska rättigheter efter att ha försvarat den irländske ledaren Eamon de Valera. Försvarade även Sacco-Vanzetti och Tom Mooney, samt senare Julius och Ethel Rosenberg. Deweykommissionens advokat.

⁴⁸ Otto Rühle (1874-1943), lärare och pedagog, socialist 1910, riksdagsledamot 1912, röstade 1915 med Liebknecht mot militära krediter. Språkrör för vänstern vid bildandet av det tyska kommunistpartiet. Anslöt sig till KAPD 1920. En av den ”anti-auktoritära” kommunismens teoretiker. Emigrerade 1933 och installerade sig i Mexiko. Francisco Zamora Padilla (1881-1980), född i Nicaragua, flyttade till Mexiko 1908. Den store journalisten längst ut på vänsterkanten av den mexikanska revolutionen. Blev marxist i slutet av 1920-talet. Antistalinist och professor i nationalekonomi i Mexico City. Wendelin Thomas (1884-1947[?]), ledare för myteriet bland matroserna 1917, senare medlem av tyska kommunistpartiet som han lämnade 1933, emigrerade till USA, sista livstecknen från Santiago de Chile 1947. Alfred Griot, alias Rosmer, (1877-1964), först revolutionär syndikalist, blev kommunist efter Oktoberrevolutionen och 1920 invald i Kominterns exekutivkommitté. Ingick i ledningen för det franska kommunistpartiet 1922-24. Utesluten 1924. Medverkade vid bildandet av Vänsteroppositionen 1929, som han lämnade 1930.

⁴⁹ Carleton Beals (1893-1979), lärare och därefter journalist. Specialist på Latinamerika, gjorde bl a en intervju med Sandino.

⁵⁰ John Dewey, ”Why I am not a Communist”, *Modern Quarterly*, VIII, april 1934, sid. 135-137.

var något annat än en översättning, empirisk och pragmatisk, till amerikanska av klassisk brittisk filosofi.⁵¹

Undersökningen

Vi ska bara i korthet uppehålla oss vid underkommissionens arbeten i Coyoacán, som Alan Wald behandlar på annan plats.* T R Poole analyserar minutiöst hur arbetet fortskred och bemödar sig om att visa hur långt en Dewey, en Stolberg eller en Finerty stod från marxismen i frågan om den demokratiska centralismen eller diskussionen om Lenins testamente. Han tror sig själv hos Trotskij kunna skönja en viss ambivalens i frågan om den demokratiska centralismen och att denne fortfarande pendlade mellan centralism och demokrati.

Förutom kommissionens arbete redogör han också för underkommissionerna i Paris och New York. En kommission för bevisupptagning under ledning av advokaten Modigliani förhörde Leon Sedov. Underkommissionen i New York hörde elva vittnen, bl a Esther Field, A J Muste, Sara Weber⁵², Harold R Isaacs och Viola Robinson, som samtliga tidigare besökt Trotskij. De båda underkommissionerna registrerade vittnesmål och material rörande ”vittnesmålen” av Romm och Pjatakov.⁵³

Trotskijs agerande och insatser granskades in i minsta detalj och det är lätt att förstå att han belåtet konstaterade att GPU med alla sina förfalskningar inte ens lyckats hitta något av ens en knappåls storlek för att sätta dit honom. Det stenografiska protokoll som Albert Glotzer svarade för gavs ut med titeln *The Case of Leon Trotsky*** och gjorde stort intryck bland intellektuella. Enligt Edmund Wilson var det en av de främsta politiska diskussioner som någonsin publicerats.⁵⁴

Affären Beals och dess följder

En incident skulle ändå ge en besk eftersmak åt avslutningen av arbetet i Coyoacán och få mycket bläck att flyta. Carlton Beals, den siste som anslutit sig till kommissionen, hade framför allt utmärkt sig genom sina bemödanden att framhäva sitt oberoende av de andra medlemmarna och senare för sitt umgänge med personer kända för sin fientliga inställning till kommissionen. Sent på eftermiddagen den 6 april ställde han en fråga till Trotskij, som denne med rätta ansåg vara provokativ. Han ville veta om Trotskij 1919 försökt underblåsa en revolutionär rörelse i Mexiko med hjälp av Borodin⁵⁵, som han sade sig ha fått sådana informationer av. Det handlade givetvis om en indirekt attack mot Trotskijs asyl i Mexiko.

⁵¹ Poole, *a.a.*, sid. 474. Se även ”Dewey in Mexico” i *John Dewey: A Symposium*, sid. 365-366. George Novack har ägnat en viktig kritisk studie åt John Deweys filosofi i *Pragmatism versus Marxism*, New York 1975.

* Se [Alan Wald: Minnen av John Dewey-kommissionen: Fyrtio år efteråt](#) – MF.

⁵² Esther Field var amerikanska och hade vistats på Prinkipo med sin make, B J Field; Sarah Weber var pseudonym för Sara Jacobs (1900-1976), gift med en ledande amerikansk trotskist och hade varit Trotskijs sekreterare på Prinkipo, i Saint-Palais och sedan Barbizon från våren 1933 till januari 1934. Abraham Johannes Muste (1885-1967) son till nederländska invandrare, protestantisk präst och pacifist, tog ställning för arbetarrörelsen i samband med strejken i Paterson 1919. Var sedan pedagogisk chef för arbetargymnasiet i Brookwood, ledare för Committee for Progressive Labour Action och sedan för American Workers Party, som i slutet av 1934 sammanlogs med trotskisternas Communist League of America i Workers Party of the United States (WPUS). Moskvarättegångarna gjorde starkt intryck på honom. Efter att ha besökt Trotskij i Hönefoss i Norge och deltagit i konferenserna i Genève och Paris för bildande av Fjärde internationalen återgick han till den kristna tron. I likhet med Harold Isaacs och Viola Robinson vittnade han om förhållandena kring besöket hos Trotskij.

⁵³ Vladimir Romm, som dittills varit korrespondent i Washington för Izvestija, vittnade vid andra Moskvarättegången om att han träffat Trotskij i Bois de Boulogne i juli 1933; Pjatakov ”erkände” att han besökt Trotskij i Norge och tagit sig dit med flyg mellan Berlin och Oslo.

** Svensk översättning: [Fallet Leo Trotskij](#) – MF

⁵⁴ Poole, *a.a.*, sid. 506-507.

⁵⁵ Alexander Grusenberg, alias Michail Borodin (1890-1954), tidigare medlem av Bund, återvände till Sovjetunionen efter att ha bott i USA. Utsänd av Komintern för att bilda ett latinamerikanskt kontor i Mexiko 1919.

När resten av kommissionen, som uppfattat frågan på samma vis som Trotskij, krävde förklaringar retirerade Beals och svarade med att i ett brev meddela att han lämnade kommissionen. Därefter ägnade han sig åt en systematisk kampanj i tidningarna för att dra kommissionen i smutsen, han kallade den "lekskoleartad" eller "en tejudning". Rivera och Trotskij betecknade honom som GPU-agent. Medvetet eller inte hade han de facto gett sig hän åt en provokation som kunnat bli kommissionens fall och skapa allvarliga problem för Trotskij.

T R Poole går igenom följderna av affären Beals, Trotskij's reaktioner och Diego Riveras protester hos redaktören för *Modern Monthly*, där Carleton Beals medarbetade. V F Calverton⁵⁶, tidskriftens chefredaktör, ville inte ge vika och hans definitiva brytning med Trotskij gick att spåra till denna incident.

Trotskij, Diego Rivera och författaren André Breton i Mexiko 1938

Icke skyldiga

Domen tillkännagavs den 12 december 1937 vid ett möte på Hotel Center i New York med George Novack som ordförande. La Follette, Stolberg, Tresca, Norman Thomas och John Chamberlain talade där. John Dewey läste upp domen i 23 punkter⁵⁷ med en redovisning av hur undersökningskommissionen avslöjat de fabricerade bevisen, från det omtalade mötet i Köpenhamn till Pjatakovs flygning till Oslo och det påstådda mötet med Romm i Bois de Boulogne i juli 1933. Trotskij och Sedov förklarades sedan "icke skyldiga".*

Trotskij var mycket nöjd med domen och tackade Dewey i ett telegram. Han ansåg emellertid att denne överskridit sina befogenheter som ordförande genom att på mötet framställa stalinismen som en "logisk utväxt" av bolsjevismen. Thomas R Poole ställer sig dock frågan om inte kommissionens ordförande egentligen bara återgav de verkliga stämningarna bland de intellektuella som stött kommittén och kommissionen och där flera av dem ganska snabbt skulle hamna i oförsonlig anti-kommunism.

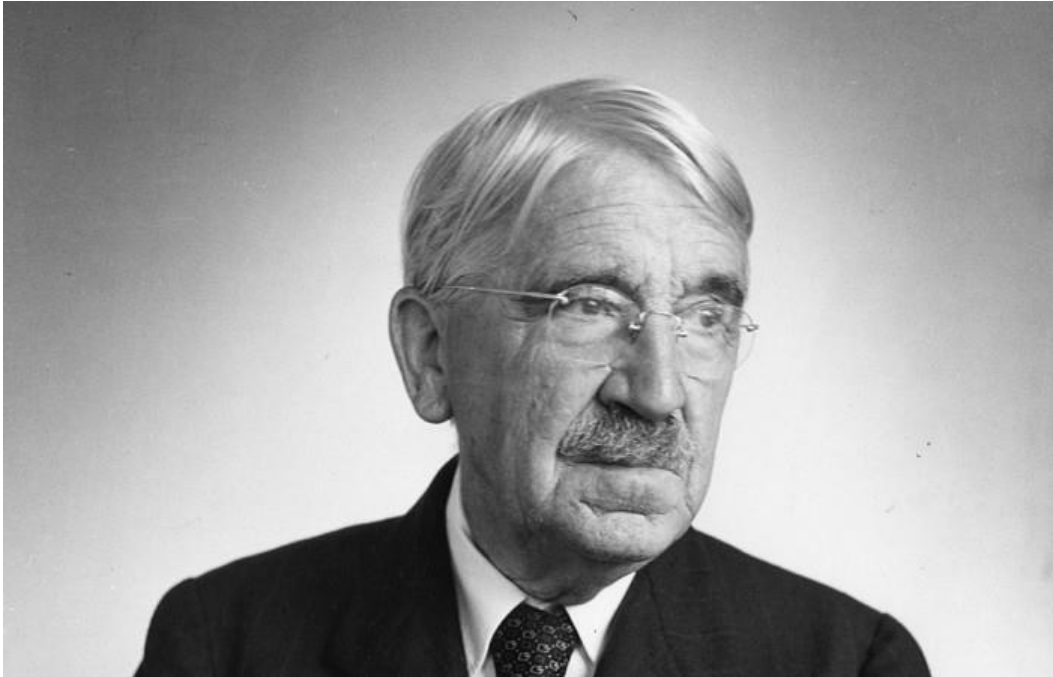
⁵⁶ George Goetz, alias Victor Francis Calverton (1900-1940) hade 1923 startat tidskriften *Modern Monthly*. Denne ensamvarg ville vara "vänsterns samvete" och göra sin tidskrift till ett nav. Han hade varit lierad med CPLA och Mustes AWP, men ville stå oberoende av trotskisterna. T R Poole, som skildrar affären, *a.a.*, sid. 474-494, har haft tillgång till Calvertons arkiv vid University of New York, där bl a brev från Beals, Rivera och Trotskij (brev den 31 december 1937) ingår.

⁵⁷ Återgivnet här i bilagorna.

* Rapporten gavs ut i bokform under titeln *Not Guilty* i början av 1938. Den finns i svensk översättning på marxistarkivet: [Icke skyldig. Deweykommissionens slutrapport om anklagelserna mot Leo Trotskij under Moskvarättegångarna.](#)

Poole anser inte, i motsats till Trotskijs uttalanden vid denna tid, att domen hade utsikter att bli någon dödsstöt för stalinismen. Han anser i stället att Trotskij där gav prov på en reell underskattning av den styrka Stalin och hans byråkratiska regim hade. Enligt Poole hade Trotskij sanningen på sin sida medan Stalin hade makten. På kort sikt ”skulle den totalitära apparaten segra över dem som satt på sanningen, men som var isolerade”. Poole avslutar i pessimistiska ordalag ett arbete som ändå är en lektion i politisk energi. ”Det var Stalin som gick framåt, även om det ytterst var Trotskij som hade rättvisan på sin sida.”⁵⁸

John Dewey (1859-1952)

Dewey föddes i Burlington (Vermont) och studerade filosofi, först vid universitetet i Vermont och därefter vid John Hopkins-universitetet. Han var lärare vid University of Michigan och University of Chicago och undervisade slutligen vid University of Columbia i New York mellan 1905 och 1929 då han gick i pension.

Han var författare till en mängd artiklar och böcker och vann internationell ryktbarhet genom sina arbeten om pedagogik och sina förslag till utbildningsreformer. På det filosofiska området började han som lärjunge till Hegel, men hans studier av Darwins arbeten fick honom att utarbeta en ny teori känd under namnet ”instrumentalism”, en pragmatisk filosofi som satte den ”skapande intelligensen” i centrum.

Han var djupt engagerad för de demokratiska idealen och var 1936 något av förgrundsfiguren för de ”liberala” idéerna i USA och samtidigt allmänt respekterad för sin moraliska resning. Hans medverkan i undersökningskommissionen om Moskvarättegångarna fick därför stor betydelse för såväl Trotskijs anhängare som hans motståndare.

⁵⁸ Poole, *a.a.*, sid. 570.

Dokument: Rapport till medlemmarna om arbetet inom den Amerikanska kommittén för Leo Trotskijs försvar *

I. Kommitténs syften

Kommittén bildades i oktober 1936 i syfte att erhålla och garantera asyl för Leo Trotskij och driva på för en undersökning av de anklagelser som riktats mot Trotskij och hans son vid Moskvarättegångarna. 150 män och kvinnor – författare, lärare, konstnärer, fackligt aktiva – inklusive ett stort antal som aktivt engagerat sig i vår generations rättsaffärer, Sacco-Vanzetti, Mooney, Scottsboro, Herndon, Sacramento och andra kända fall – bildade kommittén på uppmaning av en provisorisk grupp på sex personer. Vid ett möte antog kommittén, på förslag av Dr John Dewey, en Principdeklaration, som vi här publicerar utdrag ur:

”Amerikanska kommittén för Leo Trotskijs försvar anser att sociala framsteg, rent av möjligheten till mänskliga framsteg inte går att skilja från fastställande och spridning av samhällsliga sanningar, att göra sanningen känd är än viktigare när den är oklar och ifrågasatt. Vi anser också, trots olikheterna i våra politiska uppfattningar, att en orubblig asylrätt för politiska flyktingar av alla åsiktsriktningar måste slås vakt om överallt. Vi anser också att ingen person anklagad för brott får dömas som en paria med ansiktet mot marken utan att ha haft fullständiga möjligheter att gå i svaromål på sina anklagare och hävda sin oskuld.”

”Vi som idag slår fast dessa principer har också försvarat dem tidigare mer än en gång när vi deltagit i kampen för politiskt förföljda av en rad olika uppfattningar. Anklagelsen om att vi är redskap för politiska rörelser vars åsikter vi inte delar, anklagelsen om att vi försöker hindra en välförtjänt bestraffning, har inte hindrat oss från att försvara Sacco och Vanzetti, har inte hindrat oss från att kräva frihet för Tom Mooney eller politiska fångar i Nazityskland eller fascismens Italien.”

”Vår kommitté som sådan tar inte ställning till Trotskijs politiska program och en förkrossande majoritet av dess medlemmar är inte trotskister. Men den tradition som alltid varit vår fordrar idag, även om vi inte känner Trotskij som någon som under fyra decennier som någon motståndare till de tendenser som man idag anklagar honom att vara agent för, att vi ingriper mellan honom och dem som vill, innan någon klar dom uttalats mot honom, döma honom, bestraffa honom och överlämna honom till Historiens förakt.”

Trots sitt namn har kommittén alltid ansett att dess arbete har vida överskrider en enda persons öde och följer där bara sin Principdeklaration. Kommittén har arbetat i ett och ett halvt år. Utifrån detta lägger exekutivbyrån fram denna rapport som grundval nu när kommitténs uppdrag är fullbordat och den i enlighet därmed blir upplöst.

II. Asyl för Trotskij

De tre första månadernas arbete inriktades på att befria Trotskij från sitt virtuella fängelsestraff i Norge och ge honom en säker tillflyktsort. Kommittén har lyckats få Mexiko att ge honom visum. Regeringen Cárdenas beslut om asyl står i stark kontrast till hållningen hos vissa länder som utvisat Trotskij eller vägrat ge honom en tillflykt. Därmed har de avskaffat den vördnadsbjudande asylrätten för politiska fångar.

Två representanter för kommittén har skickats till Mexiko för att förbereda Trotskijs ankomst. Delegationen fick ett varmt mottagande av det mexikanska folket och pressen och faciliteter utan motstycke har ställts till dess förfogande av tjänstemän på order av president Lázaro Cárdenas. Tillsammans med Diego Rivera och andra vänner i Mexiko har kommitténs

* Publicerad 1938 av verkställande utskottet i den Amerikanska kommittén för Leo Trotskijs försvar.

representanter vidtagit åtgärder för att under säkra förhållanden installera paret Trotskij i deras nya fristad.

Vår kamp för att ordna asyl åt Trotskij är av djup allmän betydelse. Därigenom slår vi vakt om en värdefull rättighet för alla politiska flyktingar, som är alltmer hotade på alla håll runt om på jorden. Trotskij, den mest berömde politiske flyktingen i världen, har blivit, för att tala med en av våra medlemmar, professor Horace M Kallen, ”symbolen för alla politiska flyktingar idag”. Liberaler och alla delar av arbetarrörelsen och socialistiska rörelser har alltid villkorslöst gett sitt stöd åt asylrätt för politiska fångar, inklusive dem vars åsikter man inte delar. Kommunisternas och reaktionärernas kampanj för att förvägra de mest elementära demokratiska rättigheter åt sina politiska motståndare innebär ett angrepp på en ädel tradition. Om försöket att beröva Trotskij hans rätt att leva och arbeta utanför Sovjetunionen skulle lyckas skulle det inte innebära något annat än, som en av våra medlemmar, Norman Thomas, uttryckt det än att ”förvandla världen till ett fängelse där man kan låsa in de bästa medlemmarna av arbetarrörelsen”. Därför har vår kamp för asyl åt Trotskij följts noggrant och vår framgång hyllats av många politiska flyktingar av många olika nationaliteter och politiska uppfattningar, som insett att deras eget öde är mer eller mindre knutet till vad vi lyckas uppnå i vår kamp.

Trots ansträngningarna av den nuvarande mexikanska regeringen, den stora amerikanska försvarskommittén och det mexikanska folket för att ge asyl åt Trotskij är hans säkerhet hotad från olika håll. De mexikanska stalinisterna och deras sympatisörer, i samarbete med de klerikalt-fascistiska tidningarna har motsatt sig hans ankomst och inte upphört att kräva att han ska utvisas. Åtskilliga misslyckade försök har gjorts att misskreditera honom i den allmänna opinionens ögon i Mexiko. Man har kommit med lögnaktiga anklagelser om att han skulle ha brutit sitt löfte att inte blanda sig i mexikansk politik.

Rättegången mot Bucharin-Rykov blev signalen till angrepp på Trotskij där inspirationen kommer från de mexikanska stalinisterna. Trotskij's sons brutala och mystiska död, mordet nyligen på en anhängare till Trotskij, som en domstol i Schweiz gav GPU-agenter skulden för, och de senaste rapporterna om händelser i Mexico City som exekutivbyrån anser trovärdiga, får oss att be alla medlemmar och anhängare av kommittén att vara på sin vakt. De ska inte bli överraskade om det blir nödvändigt för dem att snart försvara Trotskij's rätt till asyl, kanske rent av hans liv.

III. Den internationella undersökningskommissionen

Moskvarättegångarna chockerade och gjorde den liberala världen och arbetarrörelsen häpen och ledde till olust och upprördhet i de sektorer som var sympatiskt inställda till Sovjetunionen. De icke stalinistiska delarna av arbetarrörelsen och radikala grupper betecknade Moskvarättegångarna som rena fabrikationer. Många liberaler uttryckte sina tvivel, sin förundran och sina misstankar. Det omedelbara kravet på en undersökningskommission ledde till att kommittéer bildades i många länder, precis som vår bestående av företrädare för olika åsiktsskillnader bland arbetare och liberalt tänkande och med krav på en internationell, representativ, opartisk och auktoritativ undersökningskommission. Uppgiften för en sådan kommission skulle vara att söka efter sanningen bakom rättegångarna, oberoende av de partier och individer som deltog.

En sådan kommission skulle också ge Trotskij, den huvudanklagade, hans rätta plats inför domstolen. Dömd i sin frånvaro, och utan att bli informerad eller hörd, för de mest monstruösa brott mot den sovjetstat han varit med om att grunda förklarade sig Trotskij inte bara oskyldig till allt han anklagades för utan dessutom redo att framträda inför varje oberoende domstol. Han försökte förgäves få någon officiell domstol att ta sig an hans vittnesmål och inriktade sig på att försöka stämma de kommunistiska tidningarna i Schweiz.

När detta misslyckades återstod bara en internationell kommission. Trotskij krävde inte bara att få bli hörd av en sådan kommission, utan satte också sin heder och sitt liv på spel inför dess beslut.

Efter överenskommelse med de andra kommittéerna tog Amerikanska kommittén för Leo Trotskijs försvar initiativ till en internationell undersökningskommission och tog kontakt med ett trettiotal kompetenta liberala, radikala och fackligt aktiva, som varken stödde Stalins eller Trotskijs politiska idéer, för att få dem att medverka. De första på denna lista som gick med på att ingå upprättade på egen hand en autonom organism. Medlemmarna valde professor John Dewey till ordförande och Suzanne La Follette till sekreterare. Även om kommittén hela tiden haft ett gott samarbete med kommissionen var den noga med att inte blanda sig i kommissionens undersökningar och dess överläggningar. Kommissionen har skött allt arbete utan inblandning av vår kommitté.

Kommissionens första åtgärd var att skicka en underkommission till Mexiko för att höra Trotskijs vittnesmål, utsätta honom och andra vittnen för ett korsförhör och samla in dokument och bevis för att senare kunna studera och verifiera dem. I denna kommission ingick Dr Dewey, Suzanne La Follette, Benjamin Stolberg, Otto Rühle, Carleton Beals och John F Finerty, den senare som advokat åt kommissionen. Vår kommitté samlade in pengar och svarade för tekniskt bistånd (stenografer, översättare, osv) för sammanträdena i Mexiko.

De vittnesmål som samlades in i Mexiko utgjorde den främsta basen för kommissionens fortsatta arbete. Utgivningen i september på Harper & Bros av det stenografiska protokollet möttes av tystnad i den stalinistiska pressen och bland dess sympatisörer. Kommentarer i den liberala pressen och arbetarpressen, här och i Europa, behandlade däremot *The Case of Leon Trotsky* [[Fallet Leo Trotskij](#)] som ett betydande historiskt dokument, inklusive sådana tidningar som dittills varit benägna att betrakta anklagelserna i Moskva som trovärdiga. (Se recensioner i *The New Republic*, *The Nation*, *Manchester Guardian*, *The Times*, *Socialist Appeal*, *Socialist Call*, *The Challenge of Youth*, osv.)

Sammanträdena i Mexiko kompletterades med en kommission för bevisinsamling (*Commission Rogatoire*) i Paris (bestående av G E Modigliani, César Chabrun, Mathé, Jean Galtier-Boissière, professor Jacques Madule och advokaten Maurice Delépine) i juni 1937 med Modigliani som ordförande. Man hörde där Leon Sedov och andra vittnen. Dessutom arbetade en annan underkommission (bestående av La Follette, Alfred Rosmer, Wendelin Thomas, Carlo Tresca, Benjamin Stolberg och John F Finerty, advokat) i New York i juli 1937, där man hörde ett stort antal amerikanska vittnen.

Sammanträden med den internationella kommissionen (bestående av Dr John Dewey, ordförande, Suzanne La Follette, sekreterare, John Chamberlain, Alfred Rosmer, professor Edward Alsworth Ross, Otto Rühle, Benjamin Stolberg, Carlo Tresca, Francisco Zamora, Wendelin Thomas och John F Finerty, advokat) hölls också i New York i september 1937 för att granska den insamlade dokumentationen, bestående av flera tusen dokument, och fatta beslut. Beslutet offentliggjordes vid ett stort möte den 12 december 1937. En sammanfattning av rapporten trycktes och gavs stor spridning; rapporten i sin helhet är under förberedelse för senare utgivning av kommissionen.¹

I dag har stämningarna bland allmänna opinionen i USA till stöd för vår kommittés ståndpunkt vuxit kraftigt. Det är exempelvis av betydelse att granskningen av anklagelseakten och vittnesmålen under rättegången mot Bucharin-Rykov fått *The Nation* och *The New Republic*,

¹ Publicerades under titeln *Not Guilty*. Svensk översättning: [Icke skyldig. Deweykommissionens slutrapport om anklagelserna mot Leo Trotskij under Moskvarättegångarna](#) – MF

som länge varit motståndare till vår kommitté och kraven på en undersökning (som de fortfarande inte tydligt ansluter sig till), att framkasta tvivel på rättegångarna i allmänhet.

Den som framför allt fått den allmänna opinionen att intressera sig för en undersökning av Moskvarättegångarna, inte bara i detta land utan runt om i världen, har varit vår kommitté. Denna framgång kommer att inta sin plats i historieböckerna, det är vi säkra på. Parollen i våra bulletiner var: "Låt sanningen komma fram". I dag kan vi säga att vår fana vajar högt inför allas ögon.

IV. Skolning och publicitet

(a) – Massmöten

Fem massmöten i New York kunde mobilisera stöd för kommittén och kommissionen i avgörande lägen.

Kampanjen för asyl åt Trotskij nådde sin kulmen vid ett möte på Hotel Center den 18 december 1936 i samma stund som Trotskij och hans hustru befann sig ombord på den båt som den norska polisen skulle föra dem till Mexiko med. Under detta möte med 2 500 entusiastiska deltagare samlades mycket pengar in, vilket gjorde det möjligt att skicka representanter till Mexiko för att förbereda Trotskijs ankomst.

Det andra mötet på Hippodromen, den 9 februari 1937, kommer länge att bli ihågkommet som det mest dramatiska mötet till försvar av arbetarna i vår generation. Förberedelser hade gjorts för att Trotskij, per telefon från Mexiko, skulle kunna vända sig direkt till publiken och ge honom ett första tillfälle att direkt framföra en del av det försvar han planerade att lägga fram inför undersökningskommissionen. Trots att hans röst aldrig lyckades nå fram till publiken, på grund av ouppklarade tekniska problem (som *Daily Worker* tagit på sig en del av skulden för), lyssnade hela den församlade folkmassan på 6 000 personer spánt och djupt rörd ända till efter midnatt då Trotskijs anförande lästes upp från ett manuskript som skickats i förväg för att delas ut till pressen. I detta anförande förklarade Trotskij: "Om en opartisk undersökningskommission förklarar att jag på minsta vis är skyldig till de brott Stalin anklagar mig för lovar jag på förhand att frivilligt överlämna mig i händerna på GPU:s bödlar." Detta möte markerade inledningen på kommitténs arbete för att bilda en undersökningskommission.²

Fyra månader senare, den 9 maj 1937, hölls det tredje massmötet i Meckatemplet där över 3 500 personer fick lyssna till rapporter av den preliminära underkommissionen om förhören i Mexiko. Medlemmarnas anföranden vid detta tillfälle bidrog mycket till att skingra de falska uppgifter som spridits av undersökningens fiender.

Ungefär ett år efter det första mötet, den 12 december 1937, höll kommittén sitt fjärde möte på Hotel Center då undersökningskommissionens tillkännagav sina slutsatser.

Det sista mötet ägde rum den 9 mars 1938 för att försöka rädda livet på de 21 nya som stod anklagade.

Vid dessa fem möten framträdde Angelica Balabanov, Roy E Burt, John Chamberlain, professor Dewey, professor Emmett E Dorsey, Max Eastman, James T Farrell, John F Finerty, professor William H Kilpatrick, Suzanne La Follette, Eugene Lyons, George Novack, Max Shachtman, Herbert Solow, Benjamin Stolberg, Norman Thomas, Wendelin Thomas, Carlo Tresca och Bertram D Wolfe.

Samtliga dessa möten utgjorde framgångar i alla avseenden. Alla möten ägde rum i fullsatta lokaler (vid flera av dem kunde hundratals personer inte komma in) och samtliga fick en seriös behandling av pressen.

² Talet i svensk översättning: [Jag vågar mitt liv](#) – MF

Massmöten anordnade av kommittén, eller med talare som den stod för, hölls också i olika städer i USA och Kanada.

Mångas universitet, fackföreningar, arbetarklubbar och andra organisationer drog också på egen begäran nytt av talare.

B – Publikationer

Under de sex första månaderna utgav kommittén sex nummer av en bulletin med information om Moskvarättegångarna och kommitténs verksamhet. Av varje nummer postades och distribuerades mellan 5 000 och 10 000 exemplar i USA och Europa. Hos Pioneer Publishers publicerade kommittén också en antologi med bidrag från hela världen med Sidney Hook och Max Nomad som redaktörer under titeln *World Voices on the Moscow Trials*. Kommittén lät trycka 25 000 exemplar av *Truth is on the March*, Dr Deweys rapport och kommentarer till sammanträdena i Mexiko, samt 5 000 exemplar av en sammanfattning av undersökningskommissionens slutrapport, som skickades runt om i världen. Enligt en överenskommelse med undersökningskommissionen skrev kommittén under ett avtal med Harper & Bros att ge ut 3 000 exemplar av *The Case of Leon Trotsky*.

C – Publicitet

Avdelningen för publicitet var ett viktigt vapen: en ständig ström av pressmeddelanden och frekventa utskick till totalt 10 000 adresser var avgörande för att sprida kommitténs uppfattning och skapa förståelse för vad som stod på spel i denna kamp.

V. Samarbete

Lokalavdelningar av den nationella kommittén kom på fötter på initiativ av sympatisörer i Boston, Philadelphia, Chicago, Minneapolis, San Francisco och Cleveland. Dessa underkommittéer uträttade ett stort arbete och utvidgade kontakterna lokalt genom möten, utdelning av texter, insamling av pengar och spridande av kommitténs informationer till lokala arbetar- och liberala organisationer.

Kommittén i USA kunde samarbeta med liknande kommittéer i Kanada, Mexiko, Storbritannien, Frankrike, Tjeckoslovakien, Schweiz och Nederländerna. Kommittén i Frankrike hjälpte bevisinsamlingskommittén [*Commission Rogatoire*] i Paris på tusen olika sätt. Kommittén i Mexiko bidrog till att skaffa Trotskij asyl och vakade därefter över hans rättigheter. Alla kommittéer utomlands bedrev samma upplysningskampanj som kommittén i USA. De utgav också många bulletiner och broschyrer.

Socialist Workers Party, socialistpartiet, gruppen Il Martello, The League for a Revolutionary Workers Party backade upp kommittén. En grupp av fackliga förtroendemän och flera lokala fackföreningar, framför allt i nordost, stödde kommittén. Oberoende arbetar- och socialist-internationalen ställde sig bakom förslaget om en undersökningskommission.

Labourpartiet i Storbritannien, Bund i Polen, Sozialistische Arbeiterpartei i Tyskland, POUM och CNT i Spanien, Furniture Workers Union 1859, Northern States Power Local Union 160, General Drivers Union 544 och lokalavdelningen i Akron av United Rubber Workers of America ingick också bland dem som ställde sig bakom.

VI. Motståndet

När kommittén höll på att bildas försökte kommunistpartiet och dess närstående, med stora ekonomiska resurser och välorganiserade, på alla sätt att få allmänna opinionen i USA att acceptera domarna i Moskva utan vidare, att motsätta sig varje form av granskning av dem och strunta i frågan om asylrätt för Trotskij, som partiets agenter försökte avskaffa. Sovjetunionens ambassad, kommunistpartiet, föreningen Sovjetunionens vänner och dess ord-

förande Corliss Lamont, *Daily Worker*, *The New Republic* och emellanåt även *The Nation* gjorde allt för att undergräva kommittén och senare även undersökningskommissionen. Den reaktionära pressen agerade på samma sätt. När Trotskij anlant till Mexiko bildade det kommunistiska partiet en kommitté, idag helt bortglömd, av sympatisörer i syfte att slå sönder vår kommitté. Denna grupp, som stått vid sidan under våra försök att få asyl för Trotskij (och där många av dem fortfarande medverkade i kommunistpartiets kampanj för att avskaffa asylrätten), utövade påtryckningar på oss för att vi skulle upphöra att kräva en undersökning eftersom han nu fått asyl. Kommitténs verksamhet var förvridna och vår byrå fick lägga ned mycket möda och pengar på att hela tiden rätta till fakta för allmänheten. Alla sorters påtryckningar användes mot våra medlemmar. Kommunistpartiets kampanj nådde sin kulmen i början av 1937 då Mauritz Hallgren lämnade kommissionen med en deklARATION som i många avseenden framställde kommitténs verksamhet på ett lögnaktigt sätt. Kommunistpartiet spred denna deklARATION i omfattande skala. Följden, direkt eller indirekt, blev att nio andra medlemmar också avgick, där alla kom med lätt varierande ursäkter förutom några som inte angav något skäl alls.

Strax före sammanträdena i Mexiko satte kommunistpartiet igång en ny kampanj, där man attackerade Dr Dewey och hans medarbetare, kallade dem naiva, folk med personlighetsstörningar, angivare, fascistagenter, osv. Kommissionens syften vanställdes och dess arbete framställdes på ett felaktigt sätt, framför allt av stalinistiska journalister och Frank Kluckhohn på *New York Times*. Efter att ha ställt frågor till Trotskij som alla medlemmar av kommissionen, i överensstämmelse med advokatens uppfattning, betecknade som malplacerade och provokativa lämnade Carleton Beals kommissionen och publicerade i *Saturday Evening Post* och kommunistpartiets press en rad attacker som Dr Dewey och de andra medlemmarna av kommissionen betecknade som helt stridande mot fakta. Sovjetunionens ambassadör A A Trojanovskij publicerade, precis som vid andra tillfällen, uttalanden där han fördömde kommissionen.

För några veckor sedan inledde kommunistpartiet en ny kampanj i syfte att få medlemmar att lämna kommissionen genom att sprida en historia om att sekreteraren "hittat på" namnet på medlemmar i samband med en offentlig deklARATION. Denna anklagelse återgavs av *Daily Worker* som avvisade termen "påhitt" för att i stället vända attacken på sekreteraren mot medlemmarna av kommittén som sådan. Bland de båda medlemmar av kommittén som därigenom tvingades avgå återtog en av dem, efter att ha fått reda på fakta, sin avgång, den andre befinner sig på resa och har för tillfället inte gått att kontakta.

Från början till slut konfronterades kommittén således med ett organiserat, mäktigt, skrupelfritt och upplysningsfientligt motstånd. Den överlevde dock, stärktes och har fullgjort sina uppgifter.

VII. Ekonomi och personal

En ekonomisk rapport, godkänd av en offentlig revisor, återfinns i appendix till denna rapport. Dokumenten finns tillgängliga för medlemmarna av kommittén.

Arbetet finansierades genom frivilliga bidrag av arbetarorganisationer och medlemmar och sympatisörer till kommittén. Utan tusentals små gåvor från sympatisörer på massmöten och per post från hela landet hade vi aldrig kunnat uppnå våra mål. I vår dossier finns många brev från arbetare och arbetslösa med erbjudanden om stöd. Exekutivbyrån vill rikta ett särskilt tack till två medlemmar av kommittén, som vill vara anonyma, för de stora summor de svarat för i avgörande lägen.

Den ekonomiska rapporten visar att kommittén idag har ett avsevärt underskott, framför allt i form av obetalda räkningar och lån. För ett halvår sedan var underskottet över 30 procent.

Frågan om underskottet har det senaste halvåret varit det största bekymret för kommittén. Problemet kunde delvis få en lösning om kommitténs tillgångar, framför allt en del osålda exemplar av *The Case of Leon Trotsky*, som kommittén som förutsättning för att den skulle utges köpte av Harbers & Bros, omedelbart kunde avslutas. Byrån anser att denna fråga bör handläggas av nedläggningskommittén. Hur som helst kan tillgångarna inte på något sätt uppväga underskottet och följaktligen måste den finansiella avslutningen förlängas på obestämd tid, såvida inte medlemmarna av kommittén, som redan stått för generösa bidrag, åter kommer till undsättning.

Den ekonomiska rapporten visar att kostnaderna för administration utgör cirka 25 procent av de totala utgifterna, en ovanligt låg andel för försvarskommittéer. Detta beror på att arbetet nästan helt skett på frivillig basis, inklusive sekreterarens. Byrån har haft ett omfattande samarbete med en grupp aktiva medlemmar i New York och deras råd och praktiska insatser har varit av stort värde. Vi hade inte kunnat fullfölja vårt arbete utan hängivet bistånd av tusentals arbetare som delat ut flygblad, skrivit på kuvert, spridit våra texter och stått för en rad andra uppgifter. Byrån vill uttrycka sitt tack för den glädje och effektivitet som chefen för byråns personal, Pearl Kluger, genomfört sitt uppdrag på under ett år och utan lön.

VIII. Nedläggning

Vid sitt möte den 17 februari gav exekutivbyrån sekreteraren i uppdrag att förbereda rapporter och vidta alla nödvändiga åtgärder för att lägga ned kommittén inom en snar framtid.

Vid sitt möte den 21 mars rekommenderade byrån medlemmarna av kommittén att omedelbart lägga ned verksamheten. Därför lägger den fram denna rapport, och ett appendix, med en enhällig rekommendation att följande godkänns:

1. Godkännande av exekutivbyråns rapport av den 21 mars 1938 och i enlighet därmed upplösa kommittén.
2. Uppdra åt exekutivbyrån att samlas tio dagar efter att rapporten den 21 mars postats i syfte att anordna en medlemsomröstning och, i fall en majoritet uttalar sig för motion 1 förklara kommittén upplöst.
3. Att överlämna alla dossierer och tillgångar till en nedläggningskommitté med mandat att på bästa sätt bestämma om ekonomin.
4. Att ge Novack, Hook, Daniel och De Silver i uppdrag att bilda sagda nedläggningskommitté.

För exekutivkommittén *George Novack* (sekreterare)

Översättning (från franska): *Björn Erik Rosin*. Det franskspråkiga originalet, "Une thèse magistrale: Contre procès de Thomas R. POOLE" och bilagor publicerades i tidskriften *Cahiers Léon Trotsky*. juli-sept. 1979)

Lästips

Kenth-Åke Andersson: [Om Moskvarättegångarna](#)

Albert Glotzer (sekreterare i Dewey-kommissionen): [Om Moskvarättegångarna och Dewey-kommissionen](#)

Max Shachtman: [Bakom Moskvarättegången](#) (*Tidsdokument* från slutet av 1936)